

סקירת ספרים

The Arab-Israeli conflict in the media: Producing shared memory and national identity in the global television era

Tamar Ashuri, London: I. B. Tauris, 2010, 288 pages

ג'ון אליס (John Ellis)*
תרגום: אלעד הורביץ

זהו ספר שאפתני, אך הוא סובל מהיותו תוצר של בעלת תואר דוקטור. בעיקרו זהו ניתוח מאיר עיניים של סדרת הטלוויזיה של סדרת הטלוויזיה *The fifty years war: Israel and the Arabs*, הפקה משותפת שמומנה בידי ה-BBC, הרשת האמריקנית PBS ורשת הלוויין הערבית MBC. את הסדרה הפיקו נורמה פרסי ובריאן לאפינג בחברת ההפקות העצמאית פרוק-לאפינג בלונדון.

אשורי מפרטת את הסכם ההפקה המקורי, שנתן לכל משתמש את הזכות להפיק את הגרסה שלו במקרה הצורך. לא במפתיע, בהינתן המשתתפים, הם אכן מימשו זכות זו. מה שיותר ראוי לציון זו העובדה כי PBS ו-MBC התעקשו להביא מרואיינים נוספים כדי להשלים את גרסותיהם. אשורי מראה כי הסדרה התבססה על בחירה מוסכמת ועל רצף אירועים. אבל אז היא משווה בין כל הגרסאות ומצביעה על השינויים ב-voice over כמו גם במבנה, היוצרים תמונות שונות לחלוטין של האירועים. ניתוח מקיף זה חושף כי הגרסה הבריטית מדגישה את מעורבותה של בריטניה (לא בהכרח לטובתה של האומה) ומציגה את הערבים לרוב כקרבנות של הישראלים. מנגד, הגרסה האמריקנית מדגישה את הקרבנות (victimhood) של הישראלים ומדגישה את מעורבות האו"ם והתיווך האמריקני.

* ד"ר ג'ון אליס (john.ellis@rhul.ac.uk) הוא פרופסור לאמנויות המדיה ב-Royal Holloway University of London.

גרסת ה-MBC דואגת להחליש את קרבניותם של הערבים תוך כדי הדגשת התנגדותם לכיבוש.

הפרקים המכילים ניתוח זה הם בעלי ערך רב, והם כתובים ללא משוא פנים ובביטחון רב. אמנם הם מבוססים על ראיונות ועל ניתוח טקסטואלי, אך אפשר היה להרחיבם עוד. הם שאובים מתוך דיונים תאורטיים מוקדמים כדי לבנות הצגה משכנעת על אודות הבנייתן של היסטוריות שונות של טלוויזיה על אותו בסיס מוסכם, תוך כדי התייחסות ל"צרכים" של קהלי הצופים הנוגעים בדבר. אשורי מאתרת את הדיווחים הלאומיים, קרי הזיכרונות והשכחות המשותפים, שכל מפיק או מפיקה תופסים אותם כמשרתים את מטרותיהם. היא מנתחת את המתח בין היומרות להפקות גלובליות של ההפקה ובין הדרישה הלאומית של קהל צופים מסוים. זו תרומה מוערכת לספרות על שידור ועל גלובליזציה ותיקון שימושי לגישות קודמות.

לאשורי מצבור נתונים שימושיים שהם תוצאה ממחקריה האמפיריים. נתונים אלו יובילו לכמה כיווני מחקר אפשריים. אחד מהם יהיה כיוון מחקר על אודות התעשייה. כיוון זה יוביל למחקר על ההפקה תוך כדי פירוט כיצד המתחים השפיעו על חברת ההפקות. המחקר יבחן את הבסיס הפיננסי של ההפקה המשותפת, ובפרט את תפקיד המפתח של העלויות העצומות הכרוכות באיתור ובסיון של חומרים בארכיונים. עלויות כאלו הופכות לחיוניות בעבור הפקה משותפת לסדרה עובדתית כמו *The fifty years war*. המחקר גם ינתח את הקריירה המתפתחת של כל גרסה וגרסה מחוץ לבית השיווקי שלה. נראה כאילו גרסת ה-BBC עשויה להיות הגרסה הדומיננטית בשוק הגלובלי, בהינתן הדרך שבה הזכויות נוסחו בהסכם המקורי. הסדרה נמכרה מראש לטריטוריות רבות, כך שגרסת ה-BBC (גרסת ה-"ur-film" לפי המונח שטבעה אשורי) הייתה צפויה להיות הגרסה הנפוצה ביותר מחוץ לארצות הברית והטריטוריות שאליהן מגיעים שידורי ה-MBC. במסקנותיה אשורי מציעה פיתוח נוסף לכיוון מחקרי קבלה, כמו מחקרם של ליבס וכץ (Liebes & Katz, 1990), *The export of meaning*.

אשורי איננה נוטה לכיוונים אלו. במקום זאת היא מציגה טיעון רחב יותר לגבי מעמדם של דיווחים היסטוריים בעולם המציב את עצמו כנמצא בגלובליזציה. כאן באים לידי ביטוי הפגמים בשיטת ההסמכה לדוקטורט בכריטניה. שני הפרקים הראשונים הם בבירור תמצית של פרקי "סקירת הספרות", שמטרתם בדיסרטציה להראות שהמועמדים לדוקטורט קראו והעריכו את הגישות המרכזיות בתחום עיסוקם. ואכן מוגש לקורא טיעון קוהרנטי בעל ערך שאכן מסוכם במבוא. ואולם עמודים רבים מדי מבוזבזים על סיכומים תמציתיים של טיעונים החוזרים על עצמם, ולפיהם חוקרים חשובים מוצגים כמשתייכים לאחד משני "מחנות" או כ"משלימים פערים". הכותרת של פרק 2 The television documentary מטעה.

הפרק כמעט אינו עוסק בטלוויזיה, ובמקום זאת הוא כולל סקירה של ספרות העוסקת בזיכרון לאומי שחוכרה לה סקירה נפרדת ומיושנת על "דוקומנטריות", שאינה תואמת את המטרה של המחברת. זו דוגמה מובהקת לשאפתנות שנמתחה יתר על המידה.

הפרקים הראשונים יוצרים את הרושם המצער שהכותבת מתכוונת לנסות להקיף את הכול בעת ובעונה אחת. רושם זה לא נמוג לחלוטין במחקר האמפירי שלה על תהליך ההפקה. שוב ושוב אנו פוגשים את שלושת ציטוטי המפתח מראיונות עם המפיקים, ובכל פעם ופעם הם מוצגים מחדש, כאילו הם חדשים לקורא. האם נאמר שם משהו נוסף שיכול היה לתת לנו ניואנסים נוספים על בניין ה"אנחנו" הלאומי, שכל מפיק רצה לפנות אליו? האם נאמר עוד משהו לגבי האופן שבו כל משתתף תפס את עמדותיהם של האחרים? האם נחשף עוד משהו לגבי זהותו של מי ששילם על הראיונות הנוספים (משימה לא שגרתית מאוד)? סביר להניח שהראיונות הנוספים והמידע מכילים ראיות נוספות. ראיות אלו יהיו בעלות ערך רב בהארת הממצא העיקרי של המחברת, ולפיו יש מתח (ולא דו-קיום) בין גלובליזציה ובין תיאורים לאומיים על אודות ההיסטוריה והזיכרון. למרות פגמים מצערים אלו מחקרה של אשורי הוא בעל ערך רב, כי נבחר לעסוק בו בנושא שנוי במחלוקת עד מאוד. לכאורה, קל למדי לחגוג את העמידות של תרבויות לאומיות ומקומיות לנוכח הגלובליזציה ולהסתכל הן בהפקה הן בקבלה של הטלוויזיה כרגע מפתח בשימור העושר של המקומי מול האחידות של הגלובלי. אבל כאן אנחנו רואים את החסרונות. אשורי מראה לנו תהליך שלפיו תרבויות שונות מנסות לספק תיאור משותף של היסטוריה שנויה במחלוקת, ונראה כי ידעה מן ההתחלה שזה לא יהיה אפשרי. אשורי מצטטת את הסכם ההפקה המקורי שכלל את זכותו של כל משתתף לערוך מחדש את גרסתו. כל שחקן לאומי רצה שהסדרה תדבר מגרוננו. המקומי יכול להיות עקשני וקהה, בדיוק כפי שהוא נמרץ ומפורש.

Liebes, T. & Katz, E. (1990). *The export of meaning: Cross-cultural readings of Dallas*. Oxford: Oxford University Press.